

**ÇOCUK HAKLARI SÖZLEŞMESİNİN
44. MADDESİ 1(a) PARAGRAFI
GEREĞİ TARAF DEVLETLERİN
SUNACAKLARI İLK RAPORLARIN
BİÇİM VE İÇERİĞİ İLE İLGİLİ
GENEL YÖNERGELER***

Çeviren: **Av.Betül ONURSAL****

GİRİŞ

1- Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 44. maddesinin 1. paragrafı, "Taraf Devletler, B.M. Teşkilatı Genel Sekreterliği aracılığı ile Komite'ye, Sözleşme ile kabul edilen hakların geçerlik kazanması amacı ile aldıkları tedbirler ve bu hakların kullanımında gerçekleştirilen gelişmeler konusunda:

a) İki, Sözleşmenin Taraf Devlet'te yürürlüğe girdiği tarihten iki yıl sonra;

b) Sonrakiler ise her beş yılda bir olmak üzere raporlar sunacaklardır" demektedir.

2- Bundan başka Sözleşmenin 44. maddesinin 2. paragrafı, Çocuk Hakları Komitesi'ne verilecek raporların, ayrıca, Taraf Devletin bu Sözleşmede öngörülen yükümlülüklerini yerine getirmediği hallerde, bunun nedenlerini ve karşılaştığı güçlükleri belirtmesi ve aynı zamanda ilgili Devlette, Sözleşmenin uygulanması hakkında Komite'ye

kesin bir fikir vermek için yeterli bilgileri içermesi gerektiğini bildirmektedir.

3- Komite, kendisine sunulmak üzere hazırlanacak bir raporun oluşturulma yönteminin, ulusal mevzuatın ve politikanın Sözleşme'ye uyum sağlaması için alınmış tedbirlerin genel olarak gözden geçirilmesi ve bu metinle tanınan haklardan yararlanılmada elde edilen gelişmelerin takibi için iyi bir fırsat olacağı kanısındadır. Ayrıca, bu yöntem, hükümetlerin bu konuda takibettikleri politikaların kamuoyu tarafından izlenmesine ve halkın katılımının teşvik edilmesine ve kolaylaştırılmasına yönelik olmalıdır.

4- Komite, raporların oluşturulma yönteminin, Taraf Devletler açısından, Sözleşmede öngörülen haklara saygı göstermelerinin ve saygı göstertmelerinin sürekli bir belirtisini içerdiğini ve Taraf Devlet ile Komite arasında verimli bir diyalogun kurulmasında ana etmen olduğunu kabul eder.

5- Taraf Devletlerin raporlarının insan hakları ile ilgili çeşitli uluslararası kuruluşlarca oluşturulan gözetim organlarını ilgilendiren sorunları ele alan genel bölümün, HRI/1991/1 kodu altında yayınlanan "Taraf Devletlerin raporlarının ilk bölümü ile ilgili birleştirilmiş yönergeler"e uygun olarak kaleme alınması gerekmektedir. Taraf Devletlerin Çocuk Hakları Sözleşmesinin ana maddeleri ile ilgili ilk raporları ise, 15 Ekim 1991 tarihindeki Çocuk Hakları Komitesi'nin 22. seansının ilk oturumunda kabul edilen işbu yönergelere uygun olarak oluşturulmalıdır.

6- Sözleşmenin 44. maddesinin 1.b. paragrafındaki periyodik raporların uygulamaları gereken yönergeleri Komite, zamanı geldiğinde hazırlayacaktır.

7- Raporlarda belirtilen belibaşlı mevzuat metinleri ve benzeri metinler, ayrıntılı istatistiki ve belirleyici bilgilerden birer örnek Komite'nin üyelerine verilecektir, ama şunu belirtmek gerekir ki, tasarruf nedenleriyle, çeviri üstlenilmeyecek ve genel dağıtım yapılmayacaktır. Bu nedenle, bir metin raporda fiilen zikredilmedikçe ya da ona eklenmedikçe, verilen bilginin, metin okunmadan da anlaşılabilmesi için yeterince ayrıntılı olması arzu edilmektedir.

8- Sözleşmenin hükümlerini çeşitli başlıklar altında gruplandırılmakla birlikte Sözleşmede tanınan tüm haklara eşit bir önem verilmektedir.

* 15 Ekim 1991 tarihinde Komite'nin 22. seansının ilk oturumunda kabul edilmiştir.

** İstanbul Barosu Çocuk Hakları Komisyonu Başkanı

GENEL UYGULAMA TEDBİRLERİ

9- Bu başlık altında, Taraf Devletlerin, Sözleşmenin 4. maddesinin uygulanması babında, özellikle aşağıdaki konularla ilgili bilgiler vermeleri rica edilmektedir:

a) Kendi mevzuatlarını ve politikalarını Sözleşmenin hükümlerine uygun hale getirmek için aldıkları tedbirler.

b) Çocuğun yararı için yapılan etkinlik ile Sözleşmenin uygulamaya geçirilmesinin gözetimini koordine etmek için ulusal ve yerel kademe mevcut ya da oluşturulması öngörülen mekanizmalar.

10- Ayrıca, Taraf Devletlerden, Sözleşmenin 42. maddesi uyarınca, Sözleşmenin prensip ve hükümlerini çocuklara olduğu kadar büyüklere de uygun ve aktif yollarla tanıtmak için aldıkları ya da almayı öngördükleri tedbirleri bildirmeleri rica edilir.

11- Taraf Devletlerden, aynı zamanda, Sözleşmenin 44. maddesinin 6. paragrafı uyarınca, kendi ülkelerinde raporlarını tüm kamuoyuna duyurmak için aldıkları ya da almayı öngördükleri tedbirleri açıklamaları rica edilir.

ÇOCUĞUN TARIFI

12- Bu başlık altında, Taraf Devletlerden, kendi mevzuat ve yönetmeliklerine göre, Sözleşmenin ilk maddesindeki çocuk teriminden ne anlaşıldığı hakkında bilgiler verilmesi, özellikle rüşt yaşı ve bir kanun adamına ya da bir doktora ana-babanın onayı gerekmeden başvurma, zorunlu okul döneminin sonu, yarı-zamanlı çalışma, tam zamanlı çalışma, tehlikeli işlerde çalışma, cinsel ilişkiye rıza, evlenmeye rıza, silahlı kuvvetlere gönüllü katılma, askere alınma, mahkeme önünde özgür tanıklık, cezai sorumluluk, hürriyeti bağlayıcı ceza, hapis cezası, alkol veya kullanımı yönetmeliklerle belirtilmiş diğer maddelerin kullanımı konularında öngörülen asgari kanuni yaş sınırlarını belirtmeleri rica edilir.

GENEL PRENSİPLER

13- Taraf Devletler, Sözleşmenin uygulanması konusunda, bu alandaki öncelikler ve belirlenen hedefler konusunda, yasal, kazai, idari vs. yürürlükte olan ya da öngörülen belligbaşlı tedbirler, karşılaştıkları güçlükler ve faktörler, sağladıkları gelişmeler hakkında tüm yararlı bilgileri, özellikle:

- a) Ayrımcılığın önlenmesi (Md.2)
- b) Çocuğun yüksek yararı (Md.3)
- c) Yaşama, gelişme hakkı (Md.6)
- d) Çocuğun görüşlerine saygı (Md.12)

konularında her türlü yararlı bilgiyi vereceklerdir.

14- Ayrıca, Taraf Devletler, işbu yönergede başka bölümlerde zikredilen maddelerin uygulama alanında da bu prensiplere gösterilen saygı hakkında da belirgin bilgiler verme konusunda teşvik edilmektedirler.

MEDENİ HAKLAR VE ÖZGÜRLÜKLER

15- Bu başlık altında, Taraf Devletler, Sözleşmenin uygulanması konusunda, bu alandaki öncelikler ve belirlenen hedefler konusunda, yasal, kazai, idari v.s. yürürlükte olan ya da öngörülen belligbaşlı tedbirler, karşılaştıkları güçlükler ve faktörler, sağladıkları gelişmeler hakkında aşağıdaki konularda tüm yararlı bilgileri vereceklerdir:

- a) İsim ve tabiyet (Md.7)
- b) Kimliğin korunması (Md.8)
- c) İfade hakkı (Md.13)
- d) Bilgilenme hakkı (Md.17)
- e) Düşünce, vicdan, din özgürlüğü (Md.14)
- f) Dernek kurma ve barışçıl amaçla toplantı özgürlüğü (Md.15)
- g) Özel yaşamın korunması (Md.16)
- h) İşkenceye, insanlık dışı, aşağılayıcı, zalim ceza ya da muameleye tabi tutulmama hakkı (Md.37 a)

AİLE ORTAMI VE YERLEŞTİRME DURUMUNDA KORUMA

16- Bu başlık altında, Taraf Devletler, Sözleşmenin uygulanması konusunda, bu alandaki öncelikler ve belirlenen hedefler konusunda, yasal, kazai, idari vs. yürürlükte olan ya da öngörülen belli başlı tedbirler, özellikle çocuğun yüksek yararı ve çocuğun düşünce ve görüşlerine saygı gösterme konularının ele alınış biçimi, karşılaştıkları güçlükler ve faktörler, sağladıkları gelişmeler hakkında, aşağıdaki konularda tüm yararlı bilgileri vereceklerdir:

- a) Aile yönlendirilmesi (Md.5)
 - b) Ana-baba sorumluluğu (Md.18)
- Paragraf 1-2)

- c) Ana-babadan ayrılma (Md.9)
- d) Ailenin birleştirilmesi (Md.10)
- e) Çocuğun nafakasının tahsili (Md.27 Paragraf 4)
- f) Aile ortamından ayrı düşmüş çocuklar (Md.20)
- g) Evlat edinme (Md.21)
- h) Kanuna aykırı yer değiştirmeler ve geri dönmeler (Md.11)
- i) İstismar ve ihmâl (Md.19) özellikle fiziki ve psikolojik readaptasyon ve sosyalleştirme (Md.39)
- j) Yerleştirmede periyodik inceleme (Md.25)

17- Ayrıca, Taraf Devletlerden, incelenen dönemin her yılı için, aşağıdaki kategorilerin herbirine giren çocukların sayılarını, yaş, cinsiyet, etnik ya da milli köken ve ortam (şehir ya da kırsal alan) belirtilerek verilmesi rica edilir; evsiz çocuklar, istismar ve ihmâl kurbanı çocuklar, koruma altına alınarak ailelerinden alınan çocuklar, koruyucu aile yanına yerleştirilen çocuklar, kurumlara yerleştirilen çocuklar, ulusal çerçevede evlat edinilen çocuklar, uluslararası evlat edinme hükümlerince ülkeye giren çocuklar, aynı hükümler uyarınca ülkeden çıkan çocuklar.

18- Taraf Devletler, bu başlık altındaki çocuklarla ilgili olarak istatistik ve belirleyici bilgiler vermeye teşvik edilirler.

SAĞLIK VE REFAH

19- Bu başlık altında, Taraf Devletler, sözleşmenin uygulanması konusunda, bu alandaki öncelikler ve hedefler konusunda, yasal, kazai, idari vs. yürürlükte olan ya da öngörülen belli başlı tedbirler, sağlık konusunda politika uygulaması için oluşturulan altyapı, özellikle gözetim mekanizması ve stratejiler, karşılaştıkları güçlükler ve faktörler, sağladıkları gelişmeler hakkında, aşağıdaki konularda tüm yararlı bilgileri vereceklerdir:

- a) Yaşama ve gelişme (Md.6 prg.2)
- b) Özürlü çocuklar (Md.23)
- c) Sağlık ve tıbbi hizmetler (Md.24)
- d) Sosyal güvenlik ve çocukları bakımı için hizmet ve kurumlar (Md.26 ve 18 paragraf 3)
- e) Yaşam seviyesi (Md. 27 prg.1-2-3)

20- İşbu yönergenin 9. maddesi b. fıkrasına göre verilecek bilgilerden başka, Taraf Devletler, Sözleşmenin bu hükümlerinin uygulanması amacı ile milli ya da yerel,

kamusal ya da sivil toplum organizasyonları ile sosyal yardım hizmet birimleri gibi yaptıkları işbirliğinin biçim ve önemini iyice ve açıkça belirleyeceklerdir. Ayrıca Taraf Devletler, bu başlık altında hedeflenen çocuklarla ilgili istatistik ve belirleyici bilgiler vereceklerdir.

EĞİTİM, BOŞ ZAMANLARI DEĞERLENDİRME, KÜLTÜREL FAALİYETLER

21- Bu başlık altında, Taraf Devletler, Sözleşmenin uygulanması konusunda, bu alandaki öncelikler ve hedefler konusunda, yasal, kazai, idari vs. yürürlükte olan ya da öngörülen bellibaşlı tedbirler, bu alandaki politikayı uygulamak için oluşturulan altyapı, özellikle gözetim mekanizmaları ve stratejileri, karşılaştıkları güçlükler ve faktörler, sağladıkları gelişmeler hakkında, aşağıdaki konularda tüm yararlı bilgileri vereceklerdir:

- a) Eğitim, mesleki eğitim ve yönlendirme dahil (Md.28)
- b) Eğitimin hedefleri (Md.29)
- c) Boş zamanları değerlendirme, kültürel ve dinlendirici faaliyetler (Md.31)

22- İşbu yönergenin 9. maddesi b. fıkrasına göre verilecek bilgilerden başka, Taraf Devletler, Sözleşmenin bu hükümlerinin uygulanması amacı ile milli ya da yerel, kamusal ya da sivil toplum organizasyonları ile sosyal yardım hizmet birimleri gibi yaptıkları işbirliğinin biçim ve önemini iyice ve açıkça belirteceklerdir. Ayrıca Taraf Devletler, bu başlık altında hedeflenen çocuklarla ilgili istatistik ve belirleyici bilgiler vereceklerdir.

ÇOCUKLARI KORUMA ÖZEL TEDBİRLERİ

23- Bu başlık altında, Taraf Devletler, Sözleşmenin uygulanması konusunda, bu alandaki öncelikler ve hedefler konusunda, yasal, kazai, idari vs. yürürlükte olan ya da öngörülen bellibaşlı tedbirler, karşılaştıkları güçlükler ve faktörler, sağladıkları gelişmeler hakkında, aşağıdaki konularda tüm yararlı bilgileri vereceklerdir:

- a) Acil durumdaki çocuklar
 - i) Mülteci çocuklar (Md.22)
 - ii) Silahlı çatışmadan etkilenmiş çocuklar (Md.38) özellikle de alınan fiziki, psikolojik readaptasyon ve sosyalleştirme tedbirlerinin belirtilmesi ile (Md.39)

- b) Kanunla ihtilaf halindeki çocuklar
- i) Küçüklerle özgü hukukun uygulanması (Md.40)
 - ii) Hürriyetinden yoksun bırakılmış çocuklara uygulanan muamele, her türlü tutukluluk, hapis cezası ya da gözetim altında bulunan her türlü kuruma yerleştirilmiş çocuklar dahil (Md.37 paragraf b-c-d)
 - iii) Küçükler aleyhine hükümler, öncelikle idam cezası ve ömür boyu hapis yasağı (Md.37 paragraf a)
 - iv) Fiziki ve psikoloji readaptasyon ve sosyalleştirme (Md.39)

c) Sömürüye konu olan çocuklar, 39. maddedeki fiziki ve psikolojik readaptasyon ve sosyalleştirme dahil (Md.39)

- i) Ekonomik sömürü, özellikle çocukların çalışmaları (Md.32)
- ii) Uyuşturucu madde kullanımı (Md.33)
- iii) Cinsel sömürü ve cinsel şiddet (Md.34)
- iv) Diğer sömürü türleri (Md.36)
- v) Çocuk kaçırma, satış ve ticareti (Md.35)

d) Azınlık veya yerel bir gruba ait çocuklar (Md.30)

24- Ayrıca, Taraf Devletlerden, 23. maddede hedeflenen çocuklarla ilgili istatistik ve belirleyici bilgiler vermeleri rica edilir.